

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
Институт за правне и друштвене науке

САДАШЊОСТ И БУДУЋНОСТ
УСЛУЖНОГ ПРАВА

Уредник
ДРАГАН ВУЈИСИЋ

Крагујевац
2022.

САДАШЊОСТ И БУДУЋНОСТ УСЛУЖНОГ ПРАВА

Зборник реферата по позиву са Међународног научног скупа одржаног 27. маја 2022. године, на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу.

Међународни научни одбор Мајског саветовања:

Проф. др Маркус Фаро де Кастро, Правни факултет Универзитета у Бразилији; Проф. др Данче Манолева-Митровска, Правни факултет "Јустинијан I", Универзитета "Кирил и Методије" Скопље; Проф. др Миха Јухарт, Правни факултет Универзитета у Љубљани; Проф. др Хрвоје Качер, Правни факултет Свеучилишта у Сплиту; Проф. др Един Ризвановић, Правни факултет Универзитета "Џемал Биједић" у Мостару; Проф. др Снежана Миладиновић Дробнич, Правни факултет Универзитета Црне Горе; Проф. др Миодраг Мићовић, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

ИЗДАВАЧ: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу
Институт за правне и друштвене науке
Јована Цвијића 1, 34000 Крагујевац
телефон: (034) 306 513, 306 504
телефакс: (034) 306 540
е-пошта: faculty@jura.kg.ac.rs
веб: <http://.jura.kg.ac.rs>

РЕЦЕНЗЕНТИ Проф. др Хрвоје Качер
Проф. др Снежана Миладиновић Дробнич
Проф. др Миодраг Мићовић

ЗА ИЗДАВАЧА: Проф. др Снежана Соковић

УРЕДНИК: Проф. др Драган Вујисић

ШТАМПА: Графичка радња "Кварк", Краљево

ТИРАЖ: 100

ISBN 978-86-7623-112-6

Штампање Зборника подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

*Др Јована Шкорић, доценткиња
Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду
Др Милена Галетин, доценткиња
Факултета Пословне економије,
Универзитета Edisons, Сремска Каменица*

*УДК: 341.231.14:364-78
DOI: 10.46793/XVIIIИМajsko.671S*

УЛОГА ФОРЕНЗИЧКОГ СОЦИЈАЛНОГ РАДА У ПРИМЕНИ РЕСТОРАТИВНЕ ПРАВДЕ И ЗАШТИТИ ЉУДСКИХ ПРАВА

Резиме

Фокус на унапређењу и заштити људских права у социјалном раду, омогућио је иновације у сфери кривичног правосуђа и отворио нове могућности за професију социјалног рада. Сходно томе, рад тежи да размотри улогу форензичког социјалног рада у примени ресторативне правде у заштити људских права. У првом делу рада, приказаше се кратак осврт на историју форензичког социјалног рада, као и могућности и изазови који су га пратили и који су данас актуелни. Имајући у виду да ресторативна правда све више представља начин размишљања када се прича о санкцијама и/или правди у кривичном правосуђу, приказаше се на који начин она представља мост између кривичне правде и социјалног рада. Односно, приказаше се на који начин социјални рад потенцијално може да представља баланс између друштвене контроле и социјалне подршке.

На крају рада, остављен је простор за дискусију о изазовима форензичког социјалног рада у проактивнијој заштити људских права, као и у конзистентнијој употреби ресторативне правде у циљу најбољих интереса корисника.

Кључне речи: *форензички социјални рад, ресторативна правда, људска права, подршка.*

1. Уводна разматрања

Људска права односе се на међународно прихваћене стандарде апсолутних слобода, док декларације и повеље о људским правима чине само део дискурса о људским правима који се непрестано конструишу, оспоравају и/или

реконструишу¹. За социјалне раднике, људска права морају да буду утемељена у пракси. Различити аутори² сматрају да постоје најмање два приступа у разумевању људских права када причамо о професији социјалног рада: дедуктивни и индуктивни. Дедуктивни приступ почиње разумевањем одређених људских права и поставља питање „Шта ово значи за праксу?“, док са друге стране индуктивни приступ почиње са реалношћу ситуације у пракси и поставља питање „која су људска права угрожена и како се пракса може променити како би се људска права заштитила и поштовала?“. Оба приступа утичу на праксу социјалног рада у области људских права и морају да укључују појединце, групе, организације и/или заједнице.

С обзиром на то да социјални рад карактерише његова способност да види појединца у контексту његовог окружења, односно његове породице, заједнице и ширег друштва, кључно је разумевање људских права и других законских оквира због услуга и подршке коју ова професија пружа. Наиме, социјални радници морају јасно разумети људска права, али морају и да поседују способност да изнова конструишу и реконструишу оквире о томе шта људска права значе у светлу посебних искустава у пракси. Када се говори о форензичком социјалном раду, управо додатак „форензички“ чини експлицитну повезаност друштвеног и правног система. Односно, повећан нагласак на правним или правосудним аспектима јесте фактор који одваја форензички социјални рад од уобичајене праксе социјалног рада, о чему ће више речи бити у наставку.

2. Форензички социјални рад: осврт на развој и могућности

Популација кривичног правосуђа представља маргинализоване групе које су често рањиве, потлачене, живе у сиромаштву и/или су социјално искључене. Од формирање Националне конференције добротворних и поправних пракси 1879. године (која касније прераста у Националну конференцију социјалног рада), пракса са починиоцима кривичних дела идентификована је као важна са социјалне раднике. Наиме, улога социјалних радника препозната је у систему кривичног правосуђа и први пут је дефинисана од стране Централног савета за обуку и образовање у социјалном раду 1995. година који је објавио два документа: Постизање компетенције у форензичком социјалном раду и Форензички социјални рад. Првим документом дефинисана је првобитна радна дефиниција и она се односила на особе које имају менталне проблеме или су подложни значајном ризику од истих, и као последица тога су, или би могли бити, у контакту са системом кривичног правосуђа. Касније, дефиниција

---

¹ Ife, J., *Human Rights and Social Work: Towards Rights-Based Practice*. (Revised Edition). Cambridge University Press, Cambridge, 2008.

² Barker, L. R., *The Social Work Dictionary*, NASW Press, Washington, 2003.

форензичког социјалног рада је проширена у Речнику социјалног рада³ и означава поље у социјалном раду који се фокусира на законе, правна питања и судске спорове, укључујући и питања заштите деце, малолетничке делинквенције, обавезан третман, правну надлежност и сл. Дакле, форензички социјални рад функционише у различитим окружењима праксе која могу укључивати пружање услуга менталног здравља, спровођење процена ризика, пружање подршке жртвама и сл. Заправо, ради се о унапређењу и заштити људских права и оспоравању система који користи казнене стратегије као примарне у систему правосуђа.

Као што је приказано, форензички социјални рад се разви(ја)о током прошлог века, али је званично признат у последњих 30 година као специјалност у струци социјалног рада. С обзиром на то да је основна мисија социјалног рада побољшање људског благостања и помоћ и подршка у задовољавању основних људских потреба, са посебном пажњом на оснаживање људи који су рањиви, погачени и/или у ризику, јавља се потреба за унапређењем социјалне правде и људских права⁴. Имајући то у виду, форензички социјални рад је широко и разнолико поље пракси које укључује било коју врсту социјалног рада на микро, мезо и макро нивоу, а која помаже поједницима који су укључени у кривично правосуђе или правне системе⁵. Када говоримо о социјалној правди, она се односи на принципе укључивање у друштво, једнакост у погледу социјалних, грађанских и законских одредби које су засноване на правичности. Са друге стране, потребно је нагласити плурализам проучавања социјалне правде и многа тумачења једнакости и правичности и њихову дугу и спорну историју⁶. Међутим, социјална правда ће се у овом контексту посматрати у интринзичној вези са једнакошћу, правима и слободом, те у том контексту све неправедне неједнакости морају да буду редуковане и/или елиминисане.

Битно је разумети да се форензички социјални рад не односи само на омладину и/или одрасле који су затворени у различитим установама, него и на лица која су завршила са служењем различитих санкција, децу која су жртве занемаривања, злостављања и сл. Кључна сврха форензичког социјалног рада је да се одржи равнотежа у заштити јавности, а истовремено унапреди квалитет живота починиоца кривичног дела, радећи у партнерству са релевантним другима у идентификацији, процени и управљању ризиком, идентификацији изазова у домену дискриминаторних структура и пракси⁷.

---

³ Исто.

⁴ Butters, P. R., Vaughan-Eden, V., *The Ethics of Practicing Forensic Social Work*, Journal of Forensic Social Work, no. 1/2011, p. 61-72.

⁵ National Organization of Social Workers, *National Organization of Social Workers*. Available: <https://www.socialworkers.org>, 2.3.2022.

⁶ Ife, J., *нав. дело*.

⁷ Van Wormer, K., Roberts, A., Springer, W. D., Brownell, P., *Forensic Social Work: Current and Emerging Developments*, New York Press, Springfield, 2008.

Када причамо о контексту релевантних других, форензички социјални радници блиско сарађују са правним саветницима, укључујући браниоце, тужиоце и са другим професионалцима из области права и правосуђа. Врло је важно у том контексту разумети да се етичке обавезе социјалних радника, често разликују од етичких обавеза горенаведених професија. Наиме, када причамо о правним професијама они углавном поседују врло уску дефиницију о томе ко је њих клијент, док се социјални радници сусрећу са додатном сложености јер разматрају и корисниково шире окружење. Честа етичка дилема са којом се сусрећу форензички социјални радници јесте и дуалност форензичке и терапеутске улоге које су често некомпатибилне⁸. Наиме, није лако и једноставно радити са корисником који је нпр. сексуални преступник, а који и даље изражава жељу за силовањем и/или другим сексуалним преступима. Наиме, наша етика налаже да се залажемо за самоопредељење, међутим такође је потребно уравнотежити потребе нашег корисника са безбедношћу у заједници.

Досадашња истраживања нису се у великој мери бавила социјалним радом у домену кривичног правосуђа. Разлог томе може да буде и податак да су само 1.5% социјалних радника идентификовали своју примарну област деловања кривично правосуђе. Додатни докази о социјалним радницима укљученим у кривично правосуђе могу се идентификовати и чланством у Националној организацији форензичког социјалног рада, односно организацији која је основана 1982. године и броји свега 348 чланова⁹. Са друге стране, различита истраживања¹⁰ показују да постоји спор, али стабилан раст броја курсева форензичког социјалног рада. Ван Вормер и сарадници наводе да је потреба за укључивањем социјалног рада у кривичном правосуђу заиста велика, те наглашава да би заправо развијање интердисциплинарних програма са правним факултетима допринело у заштити људских права, али и услугама које су компатибилне стварним потребама корисника. За разлику од терминологије кривичног правосуђа, као што су нпр. казна, нулта толеранција, кривично дело и сл., у социјалном раду концепти као што су оснаживање, перспектива снага, социјална правда, културна компетентност и сл. доводе до нове парадигме која поштује и штити људска права.

Поред горенаведеног, форензички социјални рад има за циљ и смањење непотребних затворских казни и јачање алтернативних санкција у заједници. Људи који раде као социјални радници у кривичном правосуђу пружају низ услуга у том домену као што су: праћење условних казни, рад у заједници, рад у борби против различитих врста зависности, социјални рад у затворима, помоћ

---

⁸ Види и Sarnoff, S., *Social Workers and the Witness Role: Ethics, Laws, and Roles*, 2004, доступно на: <http://www.socialworker.com/jswve/content/view/10/>. 11.4.2022.

⁹ National Organization for Forensic Social Work, *National Organization for Forensic Social Work*, доступно на: <https://www.nofsw.org>. 2.3.2022.

¹⁰ Van Wormer, K., Roberts, A., Springer, W. D., Brownell, P., *нав. дело*.

жртвама и њиховим породицама и сл. Дакле, форензички социјални рад је свеобухватан концепт који укључује вишеструке улоге које могу да имају социјални радници у реинтеграцији починиоца у заједницу, олакшавању пута из институција у заједницу, као и рад у циљу повратка свог идентитета и места у друштву.¹¹

3. Ресторативна правда као модел праксе форензичког социјалног рада

*Ресторативна правда је поштовање. Поштовање свих, чак и оних који су другачији од нас; чак и оних који се чине као наши непријатељи. Поштовање нас подсећа на нашу међусобну повезаност, али и на наше различитости. Поштовање инсистира на томе да уравнотежимо бригу за све стране. Ако тражимо правду као поштовање, правду ћемо вршити ресторативно.*¹²

Ресторативна правда, иако не постоји њена јединствена дефиниција, често се помиње у домену заштите људских права у последњих неколико деценија. Она је често описана као филозофија, процес и приступ правди која има за циљ да призна штету која је начињена свим странама које су погођене злочином. У овом процесу, све стране се окупљају како би заједно одлучиле шта да учине са штетом и на који начин ће да решавају њене импликације у будућности¹³. Најкраће речено, она представља процес у коме се стране у спору, сукобу или злочину доводе у комуникацију како би се пронашао начин да се изграде позитивн(ј)и односи. Ресторативна правда дефинисана је у Речнику социјалног рада као неконкурентни приступ који обично прати обучен професионалац који настоји да понуди правду појединачној жрви, починиоцу и заједници, од којих су сви оштећени злочином или другим обликом кривичног дела. Овај модел настоји да решава сукобе и неправду фокусирајући се на

---

¹¹ Nair, R., Mukundan, A., Raghavan, V., *Status of the Implementation of the Probation of Offenders Act*, TISS, Mumbai, 2008.

¹² Zehr, H., *A Restorative Lens in Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice*, Herald Press, 1990, p. 212.

¹³ Lowe, A. L., *Social Work and Forensic Practice: An Assessment of Attitudes and Experiences*. Doctoral Dissertation. 2003, доступно на: https://getd.libs.uga.edu/pdfs/lowe_laura_a_200405_phd.pdf. 11.4.2022.

„поправку штете“ нанете жртви, али и починиоцу и заједници¹⁴. Нагласак је врло јасно стављен на партиципативан процес. Појединци укључени у процес називају се „странкама“. Тај процес има много облика, заснованих на различитим техникама и типовима дијалога. У европским земљама процес је познатији као „медијација“, док се у другим деловима света назива и „конференција“, „дијалог“, „кружна осуда“, „миротворство“ и сл. За све ове термине заједничко је да промовишу толеранцију и инклузију, подстичу мирно изражавање и решавање сукоба, као и изградњу поштовања различитости и промовисање одговорне праксе заједнице¹⁵.

Уколико се сагледа тренутни систем кривичног правосуђа, евидентно је да су казне углавном примарни начини на који друштво осуђује кривично дело. Кажњавање се у највећој мери односи на ускраћивање одређених слобода, иако се ови механизми разликују у зависности од правног система и законодавства у различитим земљама. Односно, традиционални правосудни систем користи једнодимензионални контрадикторни приступ који користи затварање (тј. онеспособљавање) као примарну стратегију за смањење криминала. Затварање, кажњавање и бруталност доминирали су третманом починиоца кривичних дела до 1860-их година. Тек 1870-их и 1890-их година рехабилитациони програми постају актуелни. Постоје неколико модела који су идентификовани:

- Реформаторски модел – наглашава индивидуализовано посматрање починиоца (1890-1930-их година),
- медицински модел – истицао је рехабилитацију као примарни фокус затварања (1930-1960-их година),
- модел заједнице – реинтеграција у заједницу и деинституционализација су примарни циљеви (1960-1970-их година),
- модел контроле криминала – модел заједнице у паду и креће се поново ка конзервативнијим приступима. Повратак на обавезне казне затварања и сл. (1970-их година)¹⁶.

Рани пионир ресторативне правде, Хауард Зехр, тврдио је да се пре појаве националне државе на кривична дело гледало првенствено у међуљудском, а не у правном контексту. Касније, личне, уобичајене и договорене карактеристике правде у заједници, замењене су институционализованим и централизованим системом правне правде. Уместо заједнице, држава је била одговорна за спровођење закона и казни¹⁷.

Данас, ресторативна правда као мост између кривичне правде и социјалног рада, све више представља начин размишљања када се прича о

---

¹⁴ National Organization of Social Workers, *National Organization of Social Workers*. доступно на: <https://www.socialworkers.org>. 2.3.2022.

¹⁵ Lowe, A. L., *нав. дисертација*.

¹⁶ Исто.

¹⁷ Zehr, H. A., *нав. дело*, стр. 212.

санкцијама и правди. Она представља растући покрет који има за циљ да промени поглед на криминал, фокусирајући се на потребе жртве и репарацију заједнице. За разлику од ретрибутивне правде која се фокусира на кажњавање починиоца, ресторативна правда подразумева његово активно оснаживање и укључивање чланова заједнице у овај процес. Ресторативна правда блиско је повезана са социјалном правдом или правичношћу где жртве и преступници имају свој интерес у поступку. Наиме, горенаведено није аргумент за то да није потребно казнити починиоца, али свакако да јесте аргумент који налаже да је наша одговорност и обавеза да сагледамо починиоца у ширем контексту. Наравно, од починиоца се захтева да се суочи са последицама својих дела и да „врати дуг“ друштву и заједници, али санкције могу да буду корективне (нпр. рехабилитација, друштвено-користан рад и сл.), а не кажњавајуће (лишавање слободе, лишавање права на живот и сл.). Односно, починилац постаје свестан да су његови поступци неприхватљиви и да имају негативне импликације на жртву и/или заједницу и преузима одговорност¹⁸. Слично томе, Маршал¹⁹ тврди да је ресторативна правда заправо осмишљена да разбије дисоцијацију и препознаје три централна елемента: важност процеса, заинтересоване стране и тежња за правичним исходима. Могло би се рећи да је она заснована на претпоставци да афективан одговор на злочин доприноси обнављању односа у заједници. У том смислу, наводи следеће предности ове перспективе:

- Повећан осећај правичности,
- адекватна заштита људских права,
- смањено емоционално оптерећење жртве,
- смањен страх од даље рањивости и трауматизације,
- поправљање односа у заједници и сл.

Када причамо о предностима ресторативне правде, бројне студије су такође показале да она доприноси смањењу стопе рецидивизма²⁰. Министарство правде Новог Зеланда анализирано је релацију између починиоца кривичних дела и примене ресторативне правде између 2008. и 2013. године. Наиме, резултати су показали да је стопа понављања кривичних дела за одрасле преступнике који су учествовали у ресторативној правди била за 15% нижа од групе у којој се примењивала ретрибутивна правда. На слици 1. приказане су врсте и степености ресторативне правде, као и тродимензионална перспектива које је претходно објашњена.

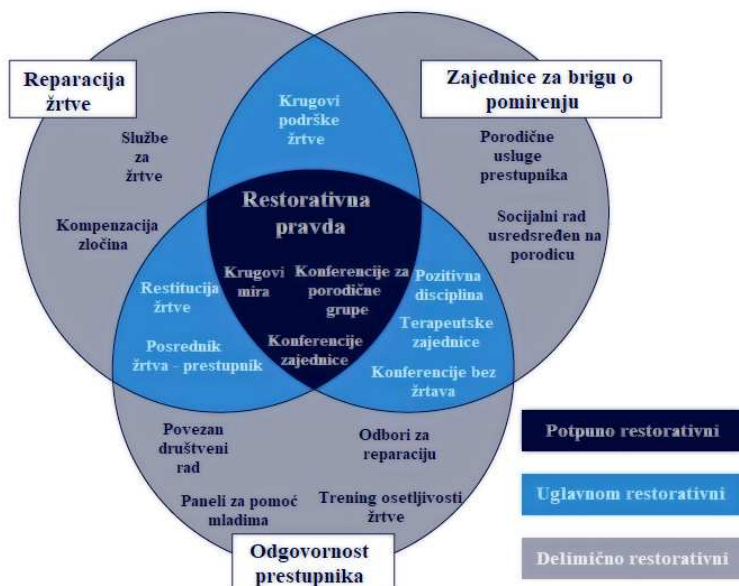
---

¹⁸ Van Wormer, K., Roberts, A., Springer, W. D., Brownell, P., *нав. дело*.

¹⁹ Marshall, T. F., *Restorative Justice: An Overview*, Information & Publications Group, London, 1999.

²⁰ Види и Sherman, W. L., Strang, H., *Restorative Justice: the Evidence*, Smith Institute, London, 2007.

Vrste i stepenovi prakse restorativne pravde

Слика 1. Vrste i stepenovi prakse restorativne pravde²¹

Улога (форензичких) социјалних радника у програмима ресторативне правде углавном остаје не(пре)позната. Са друге стране, социјални радници су у јединственој позицији да помогну жртвама злочина, починиоцима, заједницама, као и породицама које су погођене криминалом. Ресторативна правда и социјални рад деле једнаке принципе и циљеве. Сваки аспект ресторативне правде има способност да информише и ојача праксу социјалног рада. Иако није директно дошла из области социјалног рада, ресторативна правда под великим је утицајем социјалног рада. Или другим речима, крајњи циљ је сличан – изградња и одржавање здравих појединаца, односа и заједница. За разлику од тренутног кривично правног оквира, ресторативна правда и социјални рад садрже визију о томе како желимо да живимо заједно у нашим заједницама. Наиме, ресторативна правда као што је поменуто, поред тога што је ефикасна у смислу рецидивизма и трошкова, има знантно већи утицај од казних пракси када је у питању промовисање партиципативног грађанства и

²¹ Модификовано из Wachtel, T., *Restorative Justice Typology, Defining restorative*, International Institute for Restorative Practices. 2016, p. 2, доступно на: <https://www.iirp.edu/defining-restorative/restorative-justice-typology>. 19.4.2022.

изградња виталне заједнице²². Као и пракса социјалног рада, ресторативна правда препознаје да је фокусирање на грешке контрапродуктивно и да је потребно да се фокусира на корисникову самоефикасност, препознавање позитивних страна и унутрашње позитивне ресурсе. Даље, социјални рад поседује инфраструктуру и капацитет да буде мост између тренутне традиционалне правде и еволуирајућег, холистичког и партиципативног модела ресторативне правде. Заједничке вредности ресторативне правде и социјалног рада према Департману правде у Канади јесу:

- Репарација: фокусирање на признавање дела и репарација физичке, емоционалне и/или финансијске штете која је проузрокована злочином;

- поштовање: однос према свим учесницима који је достојанствен и саосећајан;

- добровољност: добровољност ступања у различите релације свих чланова;

- инклузија: неговање и подржавање свих укључених страна;

- оснаживање: омогућавање учесницима да комуницирају отворено и искрено, али и да имају активну улогу у начинима на које ће одговорити на своје потребе;

- безбедност: брига за физичку, емоционалну, културну и духовну безбедност свих учесника;

- одговорност: подршка онима који су проузроковали штету да признају и преузму одговорност за исту;

- трансформација: пружање могућности за разумевање, излечење и промену у реинтеграцији жртава и починиоца²³.

Уколико се сумира горенаведено, принципи ресторативне правде поклапају се са вредностима социјалног рада, као и са етичким кодексом професије. Поред тога, различита документа о људским правима и заштити људских права дефинишу горенаведене вредности које су компатибилне вредностима и мисији социјалног рада. Као примери могу да се наведу и Декларација о основним принципима правде за жртве злочина и злоупотребе моћи²⁴ из 1985. године која подстиче употребу неформалних механизма за решавање спорова, укључујући медијацију, арбитражу и обичајну правду (члан 7.) Стандардна минимална правила Уједињених нација за мере које нису затворске и Стандардна минимална правила Уједињених нација за поступање

---

²² Fox, V., *Forward to the First edition*, in Roberts, A. R. (ed.), *Social Work in Juvenile and Criminal Justice Settings*, (2nd ed., pp. xiii-xviii), IL: Charles C. Thomas Publisher LTD, Springfield, 1997.

²³ Department of Justice Canada Principles and Guidelines for Restorative Justice Practice in Criminal Matters, Ottawa, 2018, Justice Canada.

²⁴ United Nations, *Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*, доступно на: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-basic-principles-justice-victims-crime-and-abuse>. Retrieved: 13.4.2022.

са затвореницима²⁵ који охрабрују употребу мера заснованих на заједници које могу укључивати програме ресторативне правде. Поред тога, ова правила акцентују да би одлуке о казни требало да узму у обзир рехабилитационе потребе починиоца, заштиту друштва и интересе жртва (правило 8.1) као и да подстакну превенцију сукоба, посредовање или било које друге алтернативне механизме за решавање спорова мирним путем (правило 38.1.) И наравно, Конвенција о правима детета²⁶ сматра да свако дете које је оптужено или је прекршило закон, треба да буде третирано на начин који је у складу са унапређењем осећаја детета за достојанством и људским правима, узимајући у обзир узраст детета и пожељност промовисања њене/његове друштвене реинтеграције (члан 40.1.).

Када говоримо о контексту социјалног рада и социјалне заштите, потребно је поменути и модел групне породичне конференције, односно ресторативне конференције као једну од пракси која се показала иновативном и корисном у домену ресторативне правде²⁷. Наиме, ова пракса укључује више особа, односно поред жртве и преступника, укључене су и секундарне жртве (нпр. чланови породице, пријатељи итд.). Група породична конференција постала је популарна широм Сједињених Држава, а посебно је коришћена за тешка кривична дела попут убистава, силовања, али и насиља у породици и сл.²⁸ Са друге стране, различити аутори²⁹ наглашавају ограничену употребу групне породичне конференције међу социјалним радницима, посебно због ограничења финансија, административне подршке и људских ресурса.

4. Закључна разматрања и импликације у пракси

Како смо већ раније навели, интересовање за ресторативну правду расте од раних 1990-их година. Неуспех модела казнене правде, прекомерна затварања, недовољно програма рехабилитације и сл. створиле су потребу за нов начин размишљања, односно новом парадигмом у поступању са починиоцима различитих кривичних дела. У поређењу са традиционалним моделима правде,

---

²⁵ United Nations Office on Drugs and Crime, *The United Nations Standards Minimum Rules for the Treatment of Prisoners*, доступно на: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-E-ebook.pdf. Retrieved: 19.4.2022.

²⁶ United Nations, *Convention on the Rights of the Child*, доступно на: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>. 2.4.2022.

²⁷ Hillian, D., Reitsma-Street, M., Hackler, J., *Conferencing in the Youth Criminal Justice act of Canada: Policy development in British Columbia*, Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice, no. 46(3)/2004, p. 343-366.

²⁸ Види и Curtis-Fawley, S., Daly, K., *Gendered Violence and Restorative Justice: The Views of Victim Advocates*, Violence Against Women, 2005, p. 603-638.

²⁹ Нпр. Van Wormer, K., *Restorative Justice: A Model for Social Work Practice with Families*, Families in Society: The Journal of Contemporary Human Services, no. 84(3)/2003, p. 441-448.

ресторативна правда нуди позитивнији и конструктивнији приступ обнављања везе између жртве кривичног дела и особе која је починила кривично дело, као и заједници у целисти. Она свакако да не елиминише осуду и реафирмацију друштвених норми, али има тенденцију да правду учини сензибилисанијом, односно представља алтернативу казним политикама³⁰.

Упркос напретку који је постигнут, ресторативна правда предмет је и многих критика и контроверзи. Једна од највећих критика односи се на усредсређивање на починиоца кривичног дела, уместо на жртву. Иако одговор не потребе жртве нису изостављене у овом приступу, оне неће бити у првом плану. Неке од критика ресторативне правде односе се и на начин на који се постављају услови који за циљ имају партиципацију жртве и починиоца који често не узимају у обзир психолошко стање жртве. Поред тога, значајан број жртви одбија да буде део састанка, односно да ступи у контакт са починиоцем³¹. У највећој мери, партиципација жртве зависи од неколико фактора: врста злочина и последице, време које је протекло од извршења кривичног дела, природа односа према починиоцу и сл. Са друге стране, ресторативна правда нуди пут починиоцима који није лаган. Наиме, често се од њих тражи да признају одговорност над својим делима, да се носе са стидом и кривицом због истих, изражавање емоција. Имајући све ово у виду, различита истраживања³² тврде да ће често починиоци користити ову врсту правде како би избегли казне, приказали себе у боље светлу, умањили своју кривицу и сл. Штавише, неки аутори сматрају да ресторативна правда није алтернатива у кривичним поступцима, нити нуди стварну замену за систем кривичног суда. Уместо тога, ресторативна правда често функционише као терапијски додатак, односно пракса медијације. Чак и када постоји вољност обеју страна за сусретом, постоје многа питања које је додатно потребно размотрити. Нека од питања јесу: У којим случајевима је потребно подстицати сусрет између жртве и починиоца, а у којим не? Да ли је сусрет пожељно иницирати у тренутку изрицања казне или када је починилац пуштен на слободу? Који су додатни ресурси потребни за реализацију сусрета? Да ли је употреба овог приступа релевантна и у случајевима тешких злочина као што су тероризам, екстремно насиље и сл.?

Упркос горенаведеним критикама и/или контроверзама, принципи ресторативне правде у могућности су да премосте јаз између формалности конвенционалног кривичноправног процеса и етоса социјалног рада. Она укључује активности повезане са личним оснаживањем и оснаживањем заједнице, асертивним решавањем конфликта, рехабилитацијом кроз дијалог и

---

³⁰ Gaudreault, A., *The Limits of Restorative Justice*. Paris, 2005.

³¹ Law Commission of Canada, Discussion paper: From Restorative Justice to Transformative Justice, 1999..

³² Hudson, B., *Victims and Offenders*, in Von Hirsh, A., Roberts, J., Bottoms, A., Roach, K., Schiff, M. (ed), *Restorative Justice and Criminal Justice*, Oregon: Hart Publishing Oxford and Portland, 2003, p. 177-195.

сл. Ресторативна правда је уједињавање и заштита људских права, а не подела људи и упирање у починиоце³³. том смислу, врло је битан и друштвено коректан језик. Етикете могу да буду стигматизирајуће и редуктивне, те горепоменути аутори предлаже замену термина „жртва“ и „преступник“, терминима „оштећена особа“ и „особа одговорна за штету“.

У литератури није пронађено ни једно истраживање које се директно бави ставовима социјалних радника према починиоцима кривичних дела, међутим постоје бројне студије³⁴ о перцепцији јавности, студената и/или самих осуђених лица о систему кривичног правосудја. У највећој мери, јавност се слаже у томе да би починиоци тежих кривичних дела требало да служе доживотне казне затвора (чак 53% испитаника), док се само 21% слаже да би то требало да буду различити програми рехабилитације. Занимљиво је да су испитаници изјавили да би различити програми рехабилитације код малолетних починиоца кривичних дела требало да буду приоритет у односу на остале санкције.

Имајући горенаведено у виду, социјални рад би требало да има виталну улогу у форензичкој области јер, пре свега, има за циљ да промовише заштиту људских права, друштвену промену и социјалну правду. Наиме, баланс између друштвене контроле и социјалне подршке јесте један од највећих изазова у области социјалног рада. У том смислу, форензички социјални радници раде у смеру прилагођавања ограничењима судова и казнено-поправних установа, док се са друге стране залажу да починиоци и жртве остваре своје пуне потенцијале, уживају људска права и буду проактивни чланови друштва.

*Jovana Škorić, Ph.D., Assistant professor
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad
Milena Galetin, Ph.D., Assistant professor
Faculty of Business Economics,
Educons University of Sremska Kamenica*

THE ROLE OF FORENSIC SOCIAL WORK IN APPLICATION OF RESTORATIVE JUSTICE AND PROTECTION OF HUMAN RIGHTS

Summary

The focus on the promotion and protection of human rights in social work has enabled innovations in the field of criminal justice and opened new opportunities for

---

³³ Van Wormer, K., Roberts, A., Springer, W. D., Brownell, P., *нав. дело.*

³⁴ Kjelsberg, E., Skouglund, T. H., Rustad, A. B., *Attitudes towards Prisoners, as Reported by Prison Inmates, Prison Employess and College Students*, Public Health, no. 7(1)/2007, p. 71-81.

the profession of social work. Accordingly, the paper seeks to consider the role of forensic social work in the application of restorative justice in the protection of human rights. In the first part of the paper a brief overview of the history of forensic social work will be presented, as well as the opportunities and challenges that accompanied it and which are current today. Bearing in mind that restorative justice is increasingly a way of thinking when it comes to sanctions and/or justice in criminal law, it will be shown how it represents the bridge between criminal justice and social work. That is, it shows how social work can potentially represent a balance between social control and social support. At the end of the paper, there is room for discussion on the challenges of forensic social work in more proactive protection of human rights, as well as in the consistent use of restorative justice in the best interests of users.

Key words: *forensic social work, restorative justice, human rights, support.*

Литература

- Barker, L. R., *The Social Work Dictionary*, NASW Press, Washington, 2003.
- Butters, P.R., Vaughan-Eden, V., *The Ethics of Practicing Forensic Social Work*, Journal of Forensic Social Work, no. 1/2011
- Curtis-Fawley, S., Daly K., *Gendered Violence and Restorative Justice: The Views of Victim Advocates*, Violence Against Women, no. 11(5)/2005.
- Department of Justice Canada, *Principles and Guidelines for Restorative Justice Practice in Criminal Matters*, Ottawa: Justice Canada, 2018.
- Fox, V., *Forward to the First edition*, in Roberts, A. R., (ed.), *Social Work in Juvenile and Criminal Justice Settings*, (2nd ed., pp. xiii-xviii), IL: Charles C. Thomas Publisher LTD, Springfield, 1997.
- Gaudreault, A., *The Limits of Restorative Justice*, Editon Dalloz, Paris, 2005.
- Ife, J., *Human Rights and Social Work: Towards Rights-Based Practice*, (Revised Edition), Cambridge University Press, Cambridge, 2008.
- Hillian, D., Reitsma-Street, M., Hackler, J., *Conferencing in the Youth Criminal Justice act of Canada: Policy development in British Columbia*, Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice, no. 46(3)/2004.
- Hudson, B., *Victims and Offenders*, in Von Hirsh, A., Roberts, J., Bottoms, A., Roach, K., Schiff, M. (ed), *Restorative Justice and Criminal Justice*, Hart Publishing Oxford and Portland, Oregon, 2003.
- Kjelsberg, E., Skouglund, T. H., Rustad, A. B., *Attitudes towards Prisoners, as Reported by Prison Inmates, Prison Employess and College Students*, Public Health, no. 7(1)/2007.
- Law Commission of Canada, *Discussion paper: From Restorative Justice to Transformative Justice*, 1999.

- Lowe, A. L., *Social Work and Forensic Practice: An Assessment of Attitudes and Experiences*, Doctoral Dissertation, 2003. доступно на: https://getd.libs.uga.edu/pdfs/lowe_laura_a_200405_phd.pdf. 11.4.2022.
- Marshall, T. F., *Restorative Justice: An Overview*, Information & Publications Group, London, 1999.
- Nair, R., A. Mukundan A., Raghavan, V., *Status of the Implementation of the Probation of Offenders Act*, TISS, Mumbai, 2008.
- National Organization of Social Workers (n.d.), *National Organization of Social Workers*. доступно на: <https://www.socialworkers.org>. 2.3.2022.
- National Organization for Forensic Social Work (n.d.), *National Organization for Forensic Social Work*. доступно на: <https://www.nofsw.org>. 2.3.2022.
- Sarnoff, S., *Social Workers and the Witness Role: Ethics, Laws, and Roles*. доступно на: <http://www.socialworker.com/jswve/content/view/10/>. 11.4.2022.
- Sherman, L. W., Strang, H., *Restorative Justice: the Evidence*, Smith Institute, London, 2007.
- Travisano, A. P., *Social Work and Corrections: Let's Step up to the Plate*, Corrections Today, no. 58(13)/1996.
- United Nations (n.d.), *Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*, доступно на: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-basic-principles-justice-victims-crime-and-abuse> 13.4.2022.
- United Nations (n.d.), *Convention on the Rights of the Child*, доступно на: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>. 2.4.2022.
- United Nations Office on Drugs and Crime (n.d.), *The United Nations Standards Minimum Rules for the Treatment of Prisoners*, доступно на: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-E-book.pdf, 19.4.2022.
- Wachtel, T., *Restorative Justice Typology, Defining restorative*, International Institute for Restorative Practices, 2016, доступно на: <https://www.iirp.edu/defining-restorative/restorative-justice-typology>, 19.4.2022.
- Van Wormer, K., *Restorative Justice: A Model for Social Work Practice with Families*, Families in Society, The Journal of Contemporary Human Services, no. 84(3)/2003.
- Van Wormer, K., Roberts, A., Springer, W. D., Brownell, P., *Forensic Social Work: Current and Emerging Developments*, New York Press, Springfield, 2008.
- Zehr, H., *A Restorative Lens in Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice*, Herald Press, 1990.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

338.46:34(082)

САДАШЊОСТ и будућност Услужног права /
уредник Драган Вујисић. - Крагујевац : Правни факултет,
Институт за правне и друштвене науке, 2022
(Краљево : Кварк). - XIV, 1061 стр. ; 25 cm

"Зборник реферата по позиву са Међународног
научног скупа одржаног 27. маја 2022. године,
на Правном факултету у Крагујевцу у организацији
Института за правне и друштвене науке Правног
факултета Универзитета у Крагујевцу." --> колофон.
- Тираж 100. - Напомене и библиографске
референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-7623-112-6

1. Вујисић, Драган, 1962- [уредник]
а) Услуге делатности -- Правни аспект --
Зборници б) Услуге -- Правна заштита -- Зборници

COBISS.SR-ID 68792329